

Asia: VN/5137/2022-OM-229

Ehdotus uudeksi valmiuslaiksi; työryhmän mietintö

1 luku. Yleiset säännökset

1 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

2 luku. Varautumisvelvollisuus

Yleisen varautumisvelvollisuuden organisatorista soveltamisalaa (6 §:n 1 mom.) koskevat huomiot:

-

Yleisen varautumisvelvollisuuden aineellista sisältöä (6-8 §) koskevat huomiot:

7 § Riskien arviointi ja hallinta

Hyvinvointialue pitää uutta pykäläehdotusta tervetulleena. Hyvinvointialueet tekevät jo tällä hetkellä riskien arviointia organisaationa, että toimialoilla, osin sektorikohtaisessa ohjauksessa (ministeriöt). Päällekkäisyyksien välttämiseksi hyvinvointialue ehdottaa toista momenttia muutettavaksi esim. seuraavasti: "Varautumisvelvollisen on huolehdittava riskien arviointinsa ajantasaisuudesta...". Tällöin välttyttäisiin mielikuvalta, että koko organisaation riskien arviointi olisi vain yhdessä asiakirjassa ja momentti vastaisi hyvinvointialueen näkemyksen mukaan paremmin muistion perusteluja.

8 § Valmiussuunnitelma ja muu varautumisen suunnittelu

Hyvinvointialueen varautumisen ohjaus tulee ensisijaisesti ohjaavilta ministeriöiltä, joita on hyvinvointialueiden tapauksessa useita. Hyvinvointialue näkee, että kolmannen momentin asettamat vähimmäisvaatimukset tulisi ottaa huomioon sektorikohtaisen ohjauksen kautta, jotta vältytään päällekkäisyyksiltä.

Muut 2 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

9 § Varautumisen ohjaus, valvonta ja yhteensovittaminen

Hyvinvointialueella on tällä hetkellä kolme ohjaavaa ministeriötä, joista kaksi ohjaavat varautumista suoraan ja yksi välillisesti. Mikäli 8 §:n kolmas momentti pysyy täysin uuden ehdotuksen mukaisena, hyvinvointialue näkee, että 9 § on osin ristiriidassa em. mainitun pykälän kanssa. Toisen momentin osalta valtioneuvoston kanslian tulisi ohjaamisen ja yhteensovittamisen lisäksi olla velvoitettu valvomaan ministeriöiden varautumisen ohjausta ja yhteensovittamista.

10 § Tilannekuvan ylläpitäminen

Hyvinvointialue korostaa tämän pykälän osalta samoja asioita kuin edellä 9 §:n kohdalla. Hyvinvointialuetta ohjaavat ministeriöt pystyvät poikkeusoloissa vaikuttamaan potentiaalisesti merkittävästi hyvinvointialueiden toimintaan. Täten ministeriöillä tulisi olla velvollisuus, siltä osin kuin useampi ministeriö ohjaa yhtä varautumisvelvollista organisaatiota, yhteensovittaa tilannekuvaa muiden varautumisvelvollista ohjaavien ministeriöiden kanssa.

Lisäksi hyvinvointialueen näkemyksen mukaan pykälässä tulisi ottaa huomioon maakunnallinen tilannekuva. Paikallinen tilannekuva on häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa auttaa paikallisen tason toimijoita toimimaan ja tekemään oikeansuhtaisia toimenpiteitä häiriötilanteen hallitsemiseksi. Hyvinvointialueiden tapauksessa toimintakenttä vastaa useimmiten maa-kunnan kanssa samaa maantieteellistä aluetta. Koska maakunnissa ei nykyisellään ole sellaista organisaatiota, jolla olisi luontaista toimivaltaa kerätä tilannekuvaa maakunnan kriittisiltä toimijoilta, niin hyvinvointialueen näkemyksen mukaan velvoite maakunnallisen tilannekuvan ylläpitoon tulisi asettaa jollekin ehdotetun 6 §:n varautumisvelvolliselle.

3. luku Poikkeusoloista ja lisätoimivaltuuksien käyttöönotosta päättäminen

Poikkeusolojen edellytyksiä (11 §, vrt. nyk. poikkeusolojen määritelmä) koskevat huomiot:

-

Poikkeusolojen alkamista ja päättymistä koskevaa päätöksentekoa (12 ja 21 §) koskevat huomiot:

-

Lisätoimivaltuuksien käyttöönottonenettelyä (13-20 §) koskevat huomiot:

-

Valtioneuvoston erityisiä seurantavelvollisuuksia (22 ja 23 §) koskevat huomiot:

-

4 luku. Poikkeusolojen hallinnan ohjaus ja hallinnon erityisjärjestelyt

4 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

24 § Poikkeusolojen hallinnan valtakunnallinen ohjaus & 25 § Tärkeysjärjittelyjen yhteensovittaminen

Kuten edellä 10 §:stä lausutun osalta, hyvinvointialue näkee, että maakunnallinen tilannekuva tulisi käsitellä ja ottaa huomioon laissa, jotta valtioneuvostolla olisi käytössään riittävät tiedot ehdotettujen 24 § ja 25 §:ien mukaiseen ohjaamiseen ja tärkeysjärjittelyjen määrittämiseen. Nykyisellään hyvinvointialue näkee riskinä, ettei maakunnan tilanteesta saada valtioneuvostolle riittävää kokonaisymmärrystä, mikäli tilannekuvaa kerätään ainoastaan toimialaa tai varautumisvelvollista ohjaavien ministeriöiden toimesta.

5 luku. Lisätoimivaltuuksien käyttöperiaatteet ja soveltamista koskevat yleiset säännökset

5 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

6 luku. Hallinnon järjestäminen ja valtion taloudenhoito

6 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

7 luku. Työvoiman saatavuuden turvaaminen

7 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

41 § Palvelussuhteen ehdoista poikkeaminen ja 43 § Irtisanomisajan pidentäminen

Ehdotettujen 41 § ja 43 §:ien osalta hyvinvointialue näkee selkeän puutteen kummankin pykälän toisten momenttien toimijalistauksissa. Hyvinvointialueen näkökulmasta on sinänsä ymmärrettävää, että hyvinvointialueen toimialoja on eritelty eri kohtiin. Toimialarajauksien myötä jää kuitenkin epäselväksi, koskisiko toimialalle säädettävä poikkeus myös toimialan toimintaa tukevia ja mahdollistavia kriittisiä tukitoimintoja. Hyvinvointialueella on esimerkiksi useita toimialojen kannalta kriittisiä tukitoimintoja, jotka eivät kuitenkaan ole suoraan sosiaalihuollon, terveydenhuollon tai pelastustoimen operatiivista toimintaa. Hyvinvointialueen näkemyksen mukaan em. toimialan toiminnan kannalta kriittiset tukitoiminnot tulisi huomioida kussakin pykälässä, tai tuoda asia selkeämmin esiin vähintään perustelumuiotissa, mikäli on ajateltu, että kriittiset tukipalvelut luetaan mukaan toimialaan.

8 luku. Työvelvollisuus

8 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

51§ Työmääräyksen antamisen rajoitukset

Hyvinvointialueiden pelastuslaitokset ovat varmistaneet väestönsuojeluorganisaationsa käytettävyyttä ja resursseja hakemalla sopimuspalokuntiansa jäsenille henkilövarauksia

asevelvollisuuslain 89 §:n mukaisesti. Lakiehdotuksen 51 § 2 mom. 1 kohdan mukaan työmääräystä ei saa antaa henkilölle, joka jätetään kutsumatta palvelukseen asevelvollisuuslain (1438/2007) 89 §:n mukaisesti. Näin ollen sopimuspalokuntien jäsenten osallistuminen pelastustoimintaan säilyy edelleen vapaaehtoisuuteen perustuvana. Työmääräys tulisi voida antaa pelastuslaitosten varaamille henkilöille.

9 luku. Sotilaallisen puolustusvalmiuden turvaaminen

9 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

10 luku. Liikkumisen ja oleskelun rajoittaminen sekä väestön siirtäminen

10 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

68 § Väestön siirtymisvelvollisuus

Hyvinvointialueen näkemyksen mukaan termiä alueellinen olisi syytä täsmentää (SM:n evakuointioppaan mukaan hyvinvointialueet ovat paikallisen tason toimijoita).

69 § Siirtyneen väestön ilmoitusvelvollisuus

Hyvinvointialueen näkemyksen mukaan ensimmäisen momentin viimeisen lauseen termiä ”erityispalvelut”, tulisi tarkentaa tai selkeyttää. Nykyisellään mietintö avaa hieman termin tarkoitusta, mutta se jää kuitenkin melko väljäksi. Lisäksi ensimmäinen momentti ja mietinnön perustelut jättävät epäselväksi, tuleeko erityispalveluita järjestävän tahon, kuten hyvinvointi-alueen, tehdä pykälän mukainen ilmoitus sille kunnalle, johon erityispalvelua saava siirtyy. Muistio tukisi näkemystä, jonka mukaan erillistä ilmoitusta ei tarvitse tehdä, mutta varsinainen ehdotettu pykälä antaisi ymmärtää, että erityispalveluja saavan henkilön siirtymisilmoitus tulee tehdä sen tahon toimesta, joka järjestää erityispalvelun siirtymishetkeen saakka.

11 luku. Otto-oikeudet ja palvelujen suorittamisvelvollisuus

11 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Hyvinvointialueella ei ole huomautettavaa sisäministeriön eriävästä mielipiteestä.

77 §, 78 § & 79 §

Ehdotettujen 77 §, 78 § ja 79 §:ien varsinaisten sisältöjen osalta hyvinvointialueella ei ole lausuttavaa. Terminologian osalta hyvinvointialue haluaa kuitenkin tuoda esiin huomion, jota esiintyy osin muuallakin ehdotetussa valmiuslaissa. Kussakin kolmessa pykäläehdotuksessa hyvinvointialueelle tulisi lisätoimivaltuuksia. Pääosin (pl. esim. ehdotettu 6 § ja 153 §) ehdotetussa valmiuslaissa viitataan ensisijaisesti joko toimialoihin (sosiaali- ja terveydenhuolto sekä

pelastustoimi) tai esim. pelastusviranomaiseen. Nyt kuitenkin ehdotetuissa pykälissä viitataan koko organisaatioon, ei siihen toimialaan tai toimialan viranomaiseen, jonka vastuulla siirtyneen väestön huoltoon liittyvät asiat ovat. Mikäli halutaan noudattaa pääosin samaa linjaa kuin muualla ehdotetussa valmiuslaissa, tulisi pykälissä viitata ennemmin hyvinvointialueen sosiaalihuollon viranomaisiin. Mikäli pykälässä viitataan hyvinvointialueeseen koko organisaationa, niin tällöin tähän lisätoimivaltuuksien käyttö koskisi niin sosiaalihuollon, terveydenhuollon kuin pelastustoimenkin viranomaisia.

Hyvinvointialue toivoo, että vähintään pykälien perusteluissa huomioitaisiin tarkemmin, kenellä hyvinvointialueen toimijalla on oikeus päättää ehdotettujen lisätoimivaltuuksien käytöstä.

12 luku. Väestön välttämättömän toimeentulon turvaaminen ja sosiaaliturvan muutokset

12 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Hyvinvointialueella ei ole huomautettavaa sisäministeriön eriävästä mielipiteestä.

87 § Väestön maksukyvyn ja toimeentulon turvaaminen poikkeusolojen erityistuella

Ehdotetun pykälän kolmannen momentin osalta perusteluissa tulisi ottaa tarkemmin kantaa tuen takaisinperinnästä hyvinvointialueen myöntämän tuen osalta. Tämä selkeyttäisi kokonaisuutta hyvinvointialueen osalta, sillä hyvinvointialueen tuki voi olla teoriassa muutakin kuin hyödykkeitä ja ruokaa.

13 luku. Välttämättömien hyödykkeiden ja palvelujen saatavuuden turvaaminen

13 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

14 luku. Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä koulutuksen turvaaminen

14 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Hyvinvointialueella ei ole huomautettavaa sisäministeriön eriävästä mielipiteestä.

96 § Sosiaali- ja terveystalveluja koskevat poikkeukset

Ehdotetun pykälän ensimmäisen momentin toista kohtaa tulisi hyvinvointialueen näkemyksen mukaan täydentää seuraavasti: "... sosiaalihuollon lainsäädännössä säädettyjen enimmäisaikojen taikka sosiaalihuollon toimintaan säädettyjen mitoitusien noudattamisesta". Hyvinvointialueen

näkemyksen mukaan normaalioloissa säädetyistä mitoituksista luopuminen olisi tietyissä poikkeusolojen skenaarioissa yksi erittäin keskeinen keino turvata

sosiaalihuollon palvelujärjestelmän toiminta.

Ehdotetun pykälän toisen momentin osalta hyvinvointialue ymmärtää kirjauksen ja sen tarkoituksen. Hyvinvointialue haluaa kuitenkin huomioida, että etenkin osassa poikkeusoloista asiakkaiden ja potilaiden turvallisuus voi olla vaarantunut jo pelkästään vallitsevien olosuhteiden takia.

98 § Poikkeaminen sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden ammatissa toimimisen edellytyksistä

Kuten edellä ehdotetusta 96 §:stä lausutun osalta, myös ehdotetun 98 §:n toisen momentin osalta ymmärtää asiakas- ja potilasturvallisuuteen liittyvän kirjauksen tarkoituksen. Hyvinvointialue haluaa kuitenkin huomauttaa, että ammatissa toimimisen edellytyksistä poiketessa riskit virheille ovat aina jonkin verran suuremmat kuin normaalitilanteessa.

15 luku. Asumisen järjestäminen

15 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

16 luku. Rahoitusmarkkinoiden ja vakuutusmarkkinoiden turvaaminen

16 luvun (pl. 110 §) säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 1 kohtaa (vientikielto) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 2 kohtaa (tuontikielto) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 3 kohtaa (tiettyjen taloudellisten toimien kieltä) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 4 kohtaa (kotiuttamisvelvollisuus) koskevat huomiot:

-

110 §:n 2-5 momenttia koskevat huomiot:

-

17 luku. Energia-, vesi- ja jätehuollon turvaaminen

17 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

18 luku. Välttämättömien viestintä- ja postipalveluiden turvaaminen

18 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

19 luku. Ruoantuotannon turvaaminen

19 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

20 luku. Välttämättömän rakentamisen turvaaminen

20 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

III osaa koskevat yleiset kysymykset

Toimivaltuusosan rakennetta ja toimivaltuuksien sääntelytapaa koskevat yleiset huomiot:

-

Mahdolliset muut koko toimivaltuusosaa koskevat huomiot:

-

21 luku. Lisätoimivaltuuksien täytäntöönpanoa koskevat yleiset säännökset

21 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

22 luku. Lisätoimivaltuuksien täytäntöönpanoa koskevat erityiset säännökset

22 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

153 § Siirtyneen väestön palvelujen järjestäminen

Terminologian osalta hyvinvointialue nostaa esiin samoja asioita kuin 77 §, 78 § ja 79 §:stä lausutussa hyvinvointialue -termin käytöstä. 1 momentin mukaiset palvelut ovat ensisijaisesti hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon vastuulla.

Ehdotetun toisen momentin osalta hyvinvointialue ehdottaa kirjausta tarkennettavan seuraavasti:
”...hyvinvointialueen on tarvittaessa perustettava evakuoitikeskuksia tai muita siihen rinnastettavia

toimintoja”. Tällöin kirjaus olisi paremmin linjassa esim. sisäministeriön evakuointiohjeen kanssa (Evakuointien suunnittelu- ja toimeenpano-ohje: Väestön siirtäminen poikkeusoloissa, Sisäministeriö, 2024).

23 luku. Korvaukset

23 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

24 luku ja rikoslain muuttamista koskeva lakiehdotus. Rangaistussäännökset

Valmiuslain 24 luvun ja rikoslain muuttamista koskevan lakiehdotuksen (2. lakiehdotus) säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

25 luku. Muutoksenhaku

25 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

HE-luonnoksen yleisperustelut

Vaikutusten arviointia koskevat huomiot:

-

Säätämisyjärjestysperusteluja koskevat huomiot:

-

Muut HE-luonnoksen perusteluja koskevat huomiot:

-

Työryhmän mietintö

Uudistuksen tarpeellisuutta ja sen keskeisiä ratkaisuja koskevat yleiset kannanotot:

Hyvinvointialue pitää valmiuslain uudistusta erittäin sekä tarpeellisena että tervetulleena, ja kokonaisuutena hyvinvointialue näkee ehdotetun valmiuslain erittäin kannatettavana. Hyvinvointialue on pyrkinyt lausumaan vain niiltä osin kuin hyvinvointialue on nähnyt, että säännös tai sen perustelut ovat kaivanneet tarkentamista, muuttamista tai siltä osin, kun hyvinvointi-alue on halunnut korostaa jotain tiettyä asiaa johonkin ehdotettuun säännökseen liittyen.

Ehdotettu valmiuslaki parantaisi hyvinvointialueen varautumismahdollisuuksia ja suurella todennäköisyydellä parantaisi hyvinvointialueen kyvykkyyksiä järjestää sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen palveluita poikkeusoloissa.

Muut työryhmän mietintöä koskevat yleiset huomiot:

-

Viljakainen Maarit

Päijät-Hämeen hyvinvointialue - Valmiusasiantuntija Joonas Kuisma,
valmiuspäällikkö Mika Nevalainen, valmiuspäällikkö Jani Mäkinen